

Зміст

<i>Вступ.</i>	Ласкаво просимо до нашого дому (домів)	9
<i>Розділ 1.</i>	Наша цифрова дисфункція	21
<i>Розділ 2.</i>	Нагальна потреба в цифровому громадянстві	38
<i>Розділ 3.</i>	Збалансованість <i>Як використовувати технології на наших умовах</i>	55
<i>Розділ 4.</i>	Поінформованість <i>Як стати досвідченими користувачами інформації</i>	84
<i>Розділ 5.</i>	Інклюзивність <i>Як балансувати різні погляди з повагою до всіх</i>	108
<i>Розділ 6.</i>	Активність <i>Як використовувати технології, щоб зробити наші спільноти кращими</i>	125
<i>Розділ 7.</i>	Усвідомленість <i>Як створити безпечний простір онлайн</i>	147
<i>Розділ 8.</i>	Цифровий добробут — командний вид спорту	164
<i>Розділ 9.</i>	Наше цифрове майбутнє	189
	<i>Подяки</i>	204
	<i>Про автора</i>	206
	<i>Примітки</i>	208

Вступ

Ласкаво просимо до нашого дому (домів)

Вітаю! Ви — серед перших людей, перед якими постало завдання ростити дітей одночасно в цифровому й реальному світах. Реальний світ — це, звісно, той, у якому ми всі живемо. Це ігровий майданчик, на який ми водимо дітей, автобус, у якому ми сидимо поруч з іншими людьми дорогою на роботу, наші райони, де ми катаємося на велосипедах. Це той світ, у якому нас ростили наші батьки.

Але наші діти ростуть також і в цифровому світі — паралельному всесвіті, куди ми отримуємо доступ через комп'ютери, планшети, смартфони й пристрої, які носимо із собою. Туди ми йдемо, щоб почитати новини, замовити продукти, зустрітися з командами, з якими працюємо віддалено.

У нас подвійне громадянство. Ми можемо непомітно перемикатися між цими світами сотні разів на день і навіть не помічати цього. Наші діти не пам'ятають часів, коли доступу у два світи не існувало. Їм ніколи не спадало на думку, що колись не можна було замовити скейт онлайн чи дивитися «Мандалорця» через стримінговий сервіс на смартфоні. Цифровий світ став нам надзвичайно знайомий, але ми досі докладаємо на диво мало зусиль до того, щоб наші діти були готові до нього, щоб вони були там у безпеці й здорові. Ми як можемо готуємо дітей

до успіху в реальному світі. Ми регулярно записуємо їх на медогляд, просимо користуватися протисонцевим кремом і надягати шолом. Ми вчимо їх гарно поводитися, коли вони бавляться з іншими дітьми на майданчику, просити дозволу, перш ніж піти до когось у гостини, казати «Дякую», коли щось отримують. Ми вчимо їх притримувати двері для тих, у кого руки зайняті торбинами, думати про інших та інше.

Але коли потрібно підготувати дітей бути успішними в цифровому світі, то все як у того коника-стрибунця з байки. Тут не можна просто поклатися на удачу — в інтернеті безлік віральних кампаній з дезінформацією, кібербулінгу, використання особистих даних. На щастя, цей недогляд можна виправити й проактивно підготувати дітей до життя у віртуальному просторі, якщо ми ліпше зрозуміємо, як він працює, і застосовуватимемо кілька напрочуд простих стратегій, з якими зможемо навчити наших дітей використовувати технології у своєму житті на благо.

Ми всі в одному човні

Із появою цифрового всесвіту в нас з'явилося експоненційно більше зв'язків з людьми, ніж було в тих, хто жив лише в реальному світі. Я часто думаю про те, які різні життя в моїх дідуся й сина. У 1929 році, коли Сальваторе Кулатті було лише чотирнадцять, він сів на корабель «Провіденс» і переплив з італійського Палермо до Нью-Йорку. У ті часи кількість людей, з якими він міг взаємодіяти, великою мірою обмежувалася чисельністю населення в радіусі 50 кілометрів від місця, де він жив, і того, скільки часу він міг присвятити поїздкам у якісь інші місця. Навіть коли телефони стали з'являтися більш масово, вони все одно об'єднували переважно вже знайомих між собою людей,

тож коло спілкування мого дідуся не могло експоненційно зрости за його життя.

У мого сина, якого звати Бенджамін Сал (на честь його прадідуся), все не так — за це дяка маленькому проєкту міністерства освіти, що називається ARPANET. Це була комп'ютерна мережа, а в 1990-ті Тім Бернерс-Лі зміркував, як за її допомогою створити мережу всесвітню — тобто вона стала основою сучасного інтернету. Тепер усі, в кого був комп'ютер і веббраузер, могли переглядати «сторінки», що зберігалися на вебсерверах інтернету. А решта, як то кажуть, — уже історія. Але сьогодні в інтернеті можна не лише об'єднувати комп'ютери та переглядати сторінки. Усесвітня мережа об'єднує людей, і для них уже не існує часових або мовних бар'єрів, відстані чи будь-яких інших обмежень, які заважають людям взаємодіяти в реальному світі.

У цифровому світі ми будь-якої миті перебуваємо буквально на відстані витягнутої руки від будь-кого на планеті. Завдяки інтернету мій син має змогу протягом дня поспілкуватися з такою кількістю людей, з якою його дідусь міг поспілкуватися за рік, а деякі люди — і за все життя. Це експоненційне зростання доступу до інших людей фундаментально змінило реалії й можливості світу, у якому живуть наші діти. Штучний бар'єр фізичного місця розташування вже ніколи не обмежить їм доступу до тих, з ким вони можуть працювати, гратися і в кого можуть вчитися.

Цифрова міграція

Цифровий світ також швидко замінює реальний і перетворюється на головну територію багатьох наших важливих активностей. Коли світу довелося звикати до реалій пандемії COVID-19, ми переглянули ще й очікування від

того, що можемо так само успішно (або й успішніше) робити в онлайні. Ми перетворилися на цифрову робочу силу — багато професіоналів уже кажуть, що працюють у віртуальному світі¹. Медичні рекомендації переїхали з кабінетів лікарів на сайти а-ля Healthline.com, а консультації зі спеціалістами проводяться віртуально через різноманітні застосунки телемедицини².

Коли хочеться подивитися кіно чи улюблений серіал, 75 % домогосподарств у США користуються Netflix та іншими стримінговими сервісами. Надягнувши окуляри Oculus, ми можемо перетворити свою вітальню на африканське сафарі чи міжнародну космічну станцію. Завдяки Amazon і його конкурентам очікується, що понад 90 % населення США купуватимуть онлайн абсолютно все — від окулярів за рецептом до підгузків, і все це буде зручно доставлене їм під двері поштою, а незабаром і дронами³. Статистично кажучи, сильно знизилися й шанси, що ми знайдемо свого майбутнього чоловіка чи дружину в реальному світі — пошук партнера теж майже цілком переїхав у цифровий світ⁴. Якщо дванадцяти категорій сексуальної орієнтації в OkCupid не досить, на кастомних сайтах для знайомств можна знайти фермера (FarmersOnly.com), морського капітана (SeaCaptainDate.com) або навіть влаштувати подвійне побачення для себе і свого улюбленця (DateMePet.com)⁵.

Коли світ накрила пандемія COVID-19 і 1,2 мільярда студентів залишили традиційні аудиторії, навчання також переїхало у віртуальний світ. Кількість студентів коледжів, які вчилися лише онлайн, ще до епідемії зростала більш ніж на 350 тисяч на рік⁶. Топовий сайт онлайн-навчання в Індії BYJU навчає 35 мільйонів студентів на рік, а на VIPKid працює понад 65 тисяч учителів із США, які щодня проводять для студентів з Китаю від 180 тисяч уроків англійської. Некласичне навчання теж майже повністю переїхало в цифровий світ (86 % тих,

хто дивиться YouTube, кажуть, що йдуть туди навчитися чогось нового)⁷.

Відбуваються також й інші, хоча й не такі очевидні, трансформації та міграції в цифровий світ. Почали з'являтися ресторани на доставку — по суті, ресторани без ресторану⁸. Люди напряму роблять замовлення в шеф-кухарів, які готують їжу, а потім зв'язуються (також віртуально) із сервісами доставки, як-от DoorDash, що привозять цю їжу до їхніх дверей. Ми платимо за їжу через віртуальний банк, у якого немає фізичних відділень, як немає і ресторанів у ресторанів на доставку. У деяких країнах усі фінансові транзакції повністю переїхали у віртуальний світ, а паперові гроші канули в Лету. Нещодавно я був у Китаї й не зміг знайти жодного магазину, який приймав би кредитки, вже не кажучи про паперові купюри. У Китаї, щоб оплатити покупки, ви скануєте QR-код у WeChat (китайська версія Facebook). У безхатків на вулицях на картонках намальовані QR-коди, за якими можна зробити цифрову пожертву. У всьому світі зареєструватися на голосування (та й проголосувати також) дедалі частіше можна у віртуальному світі⁹.

Цифрову міграцію ще більше пришвидшило небачене посилення комп'ютерних потужностей. Потужність процесора телефона у мене в кишені у 120 мільйонів разів вища за потужність комп'ютерів, які відправили перших астронавтів на Місяць¹⁰! На обрії вже з'явилися нові мережі, які обіцяють підвищену пропускну здатність і нульову затримку (це про ту штуку, коли ви з кимось спілкуєтеся через відеозв'язок, а відео відстає, і це дратує), — тож у цифровий світ незабаром переїде ще багато різних активностей. Невдовзі ми зможемо піти на такий концерт місцевого оркестру, де запрошений диригент зможе вийти на сцену як голограма з будь-якого куточка світу. Сьогодні, щоб видалити апендицит, потрібно фізично бути в одній кімнаті з хіругом, що знижує доступність медичної уваги, яка рятує

життя. З бездротовими технологіями наступного покоління телехірургія дасть лікарям змогу проводити операції віддалено з будь-якої точки світу. Технології дають нам небачені зручності й персоналізацію, і вони також дадуть нашим дітям змогу більше вчитися, більше створювати, спілкуватися значно більше, ніж ми колись могли уявити.

Міграція з реального світу в цифровий — це фундаментальна зміна в житті наших дітей. Події в диджиталі — для них не додатковий, а один із найважливіших елементів. Обмеження реального світу не формуватимуть подій у житті наших дітей і не впливатимуть на них так, як це було в мене й у вас.

Г'юстоне, у нас проблема

У цифрового світу, до якого є доступ у мого сина (і всіх ваших дітей), є й темний бік, попри всі можливості, які він відкриває. Він може запропонувати багато хорошого, проте він також сповнений дуже неприємних проблем. Корінь багатьох із них — у фундаментальному недоліку: ми так ніколи й не потурбувалися встановити основні правила участі. Упродовж останніх двох десятиліть ми радісно шукали способи перенести все, що тільки можна, у віртуальний світ, але ні на мить не зупинилися замислитися, як же берегтимемо наше суспільство, коли воно туди переїде. У нас не було правил прийнятної поведінки, зате була майже цілковита анонімність — і так ми створили середовище, оптимізоване під саморуйнування.

Необхідно приділити значну увагу та встановити правила осмисленої та ввічливої поведінки онлайн, завдяки яким наші діти не тільки зможуть проявити в диджиталі свої найкращі якості, а й допоможуть решті показати себе з найліпшого боку. Я називаю атрибути й норми відповідальної та здорової поведінки у віртуальному середовищі

цифровим громадянством. Ефективні цифрові громадяни — це ті, хто вміє ввічливо взаємодіяти з іншими мешканцями віртуального світу й використовує технології з метою поліпшення своїх цифрових і реальних спільнот. Якщо ми не зможемо придумати, як зростити покоління позитивних, продуктивних, цивілізованих мешканців онлайну, наш неймовірний паралельний всесвіт, зрештою, стане таким, що ніхто не захоче в ньому жити — а мігрувати назад уже буде запізно. Якщо ми все зробимо неправильно, наслідки будуть катастрофічні й незворотні. Мета цієї книжки — порушити питання наново, щоб допомогти нашим дітям щасливо жити у віртуальному середовищі. Треба навчити їх бути повноцінними цифровими громадянами, які зможуть правильно формувати цифровий світ і життя в ньому. Ця книжка — інструкція з користування цифровим світом, якої раніше не існувало.

Ми почнемо з того, що ідентифікуємо в розділі 1 чотири диджитальні дисфункції, які впливають на наше життя в цифровому просторі, та дослідимо ризики, які спричиняють ці проблеми, якщо їх не вирішити. Потім, у розділі 2, розглянемо питання, як ми навчаємо дітей правил поведінки в онлайні зараз, а також про те, що зробили неправильно, і як із цим бути далі. Тут ми обговоримо нагальну проблему: вчити дітей безпеки в онлайні замало — потрібен повноцінніший підхід, щоб вони стали майбутніми цифровими громадянами. У розділах 3–7 ми детально розглянемо цей підхід: обговоримо п'ять практичних навичок цифрового громадянина, які дітям потрібно засвоїти, а саме: як тримати баланс, стати поінформованими, інклюзивними, включеними, а також бути насторожі. І нарешті, у двох останніх розділах ми зустрінемося з іншими членами нашої команди й подивимося, яким може бути цифровий світ майбутнього.

Коли я говоритиму про певні дисфункції нашого віртуального світу, буде абсолютно логічно, що вашим першим